

Průvodka

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Chemická vazba
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_18_03
Pořadí DUMu v sadě	03
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Věra Grimmerová
Datum vytvoření	15. 10. 2012
Jméno autora	Mgr. Věra Grimmerová
E-mail autora	grimmerova@gymjev.cz
Ročník studia	1.
Předmět nebo tematická oblast	Chemie
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Materiál obsahuje prezentaci, která je využitelná ve výuce chemie v 1. ročníku. Inovace: Mezipředmětové vztahy s fyzikou, využití ICT, mediální techniky.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

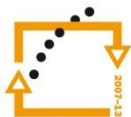
INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

reg. č.: **CZ.1.07/1.5.00/34.0802**

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

CHEMICKÁ VAZBA

- je vazebná síla působící mezi dvěma atomy v molekule
- atomy prvků (s výjimkou vzácných plynů) mají snahu tvořit s jinými atomy chemické vazby proto, aby snížily svoji energii
- podle Lewisovy – Kosselovy teorie (1916) může vazba vznikat:

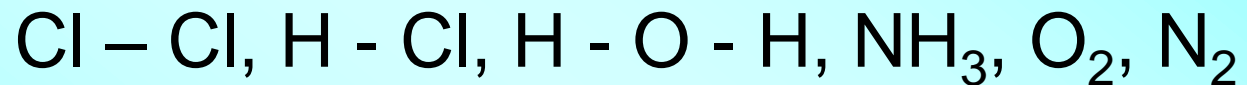
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

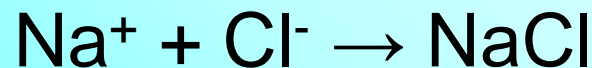
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

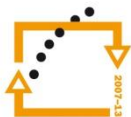
1) vytvořením elektronového páru mezi dvěma atomy, kdy každý atom poskytuje jeden elektron = **kovalentní vazba**

2) úplným odštěpením a přijetím elektronů, kdy vznikají ionty = **iontová vazba**

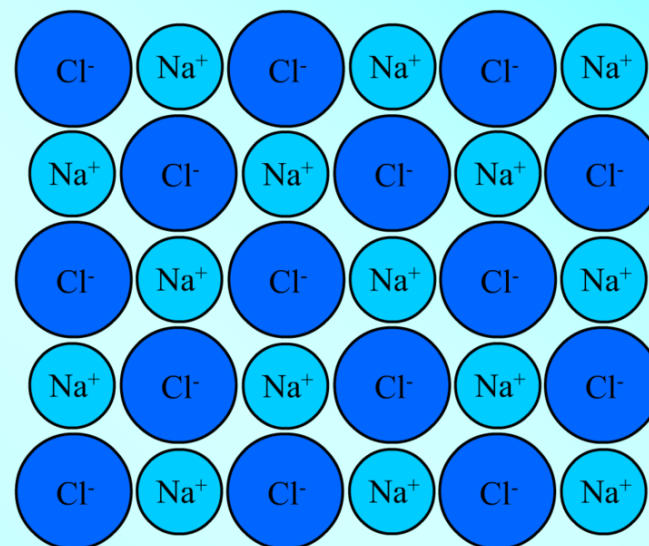
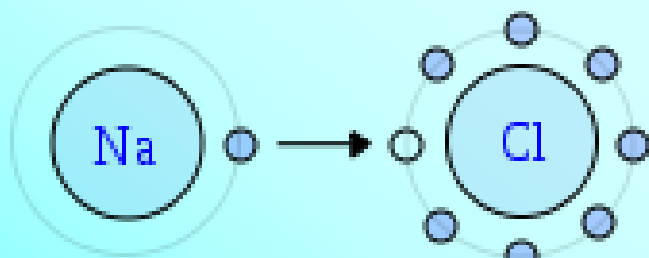
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Schéma vzniku iontové vazby

Autor: David 71rj, licence PD
[http://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:NaCl_li.svg&page=1&uselang=cs,](http://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:NaCl_li.svg&page=1&uselang=cs)
licence PD

Autor: Eyal Bairey. Licence Creative Commons
[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NaCl_crystal_structure.png?uselang=](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NaCl_crystal_structure.png?uselang=cs)
cs, licence CC

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

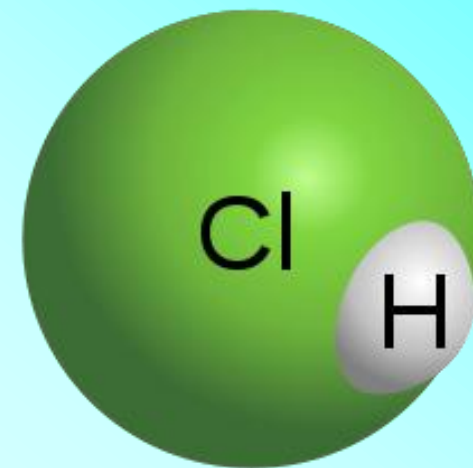

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Podmínky vzniku chemické vazby:

- přiblížení atomů
- překrytí elektronových orbitalů
- zvýšení elektronové hustoty mezi atomy

Při vzájemném přibližování atomů působí ve stejné míře přitažlivé i odpudivé síly.

Chemickou vazbu tvoří jen valenční elektrony = nejvzdálenější od jádra, mají nejvyšší energii.

Autor: Bobarino, licence
Creative Commons, CC-BY-
SA
http://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:HCl_molecule_model-VdW_surface.svg&page=1&uselang=cs, licence CC

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Energie, která se při vzniku chemické vazby uvolní, se nazývá **vazebná energie** E_v (kJ/mol).

Energie dodaná na zánik vazby
= **disociační energie** E_D (kJ/mol).

Vazebná energie závisí na délce vazby (vzdálenost jader atomů spojených vazbou). S rostoucí délkou vazby klesá E_v .
Obě energie se liší jen znaménkem.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

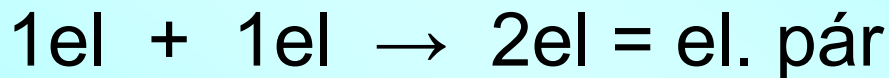

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

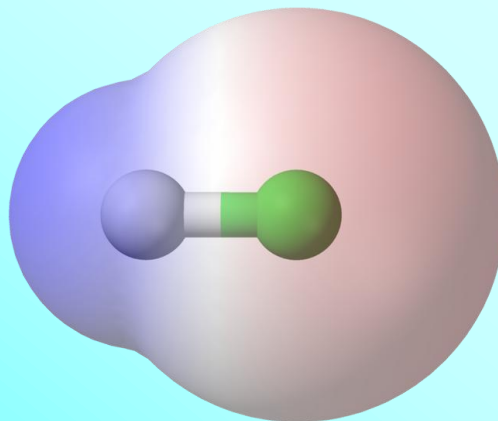
INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Druhy vazeb podle způsobu vzniku elektronového páru:

1) kovalentní:

- vzniká mezi atomy, jejichž překrývající se orbitaly mají po jednom elektronu

Autor: Ben Mills, licence Creative Commons
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydrogen-chloride-elpot-transparent-3D-balls.png?uselang=cs>, licence CC

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

2) koordinačně-kovalentní (koordinační)

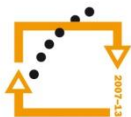

- vzniká tak, že oba valenční elektrony poskytne jeden atom a zároveň druhý atom nemá valenční elektron (jeho valenční orbital je prázdný)

Částice poskytující elektrony = **donor**,
částice přijímající elektrony = **akceptor**.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

donor

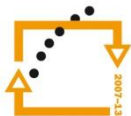
akceptor

Atom dusíku v molekule amoniaku obsahuje volný elektronový pár, který poskytuje do vazby (molekula amoniaku je donorem el.páru)

Vodíkový kation nemá žádný valenční elektron (má prázdný = vakantní orbital) a je proto příjemcem el. páru).

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

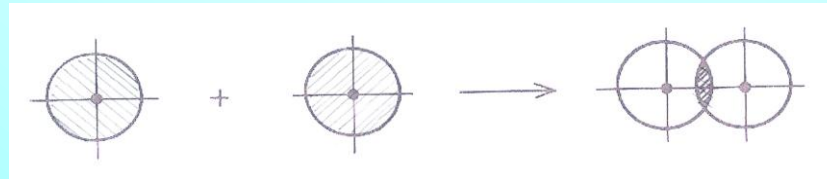
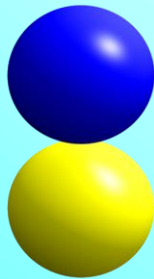
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Kovalentní vazbu dělíme na 2 typy: vazbu σ (sigma) a vazbu π (pí)

Vazba σ může vznikat:

a) překryvem dvou orbitalů s (molekula H_2)

Autor: Věra Grimmerová

Autor: Geek 3. licence Creative Commons, CC-BY-SA
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydrogen_eigenstate_n2_l1_m0.png?uselang=cs, licence CC

b) překryvem dvou orbitalů p (molekula Cl_2)

c) překryvem orbitalu s a p (molekula HCl)

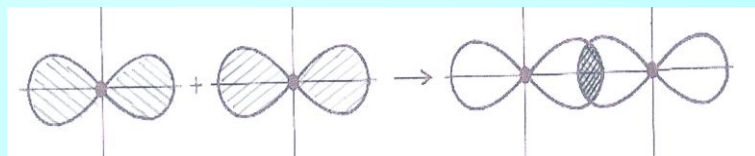
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

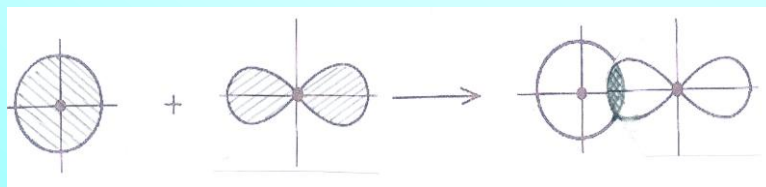
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

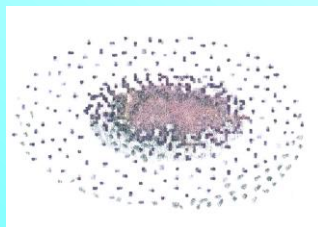
b) překryvem dvou orbitalů p (molekula Cl₂)

c) překryvem orbitalu s a p (molekula HCl)

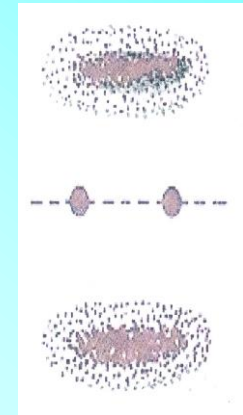
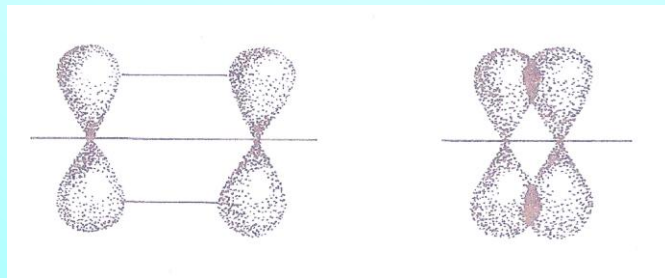

Vazba σ má největší elektronovou hustotu na spojnici jader vázaných atomů.

Vazba π vzniká:

- pouze překryvem dvou orbitalů p

Vazba π má největší elektronovou hustotu nad a pod spojnicí jader vázaných atomů.

Na spojnici jader je el. hustota nulová = tzv. uzlová rovina.

Násobné vazby

Vaznost atomu = číslo, které udává, kolik kovalentních vazeb vytváří atom prvku v určité sloučenině.

Vazba:

- a) **Jednoduchá** – je tvořena 1 el. párem σ , je nejdelší, ale nejméně pevná, např. H-H

- b) **Dvojná** - je tvořena 2 el. páry σ a π , je kratší a pevnější než jednoduchá vazba, např. O=O

- c) **Trojná** - je tvořena 3 el. páry π , σ , π , je nejkratší, ale nejpevnější, např. N $\equiv$ N

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

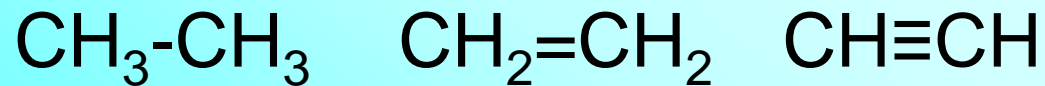
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

S rostoucí násobností kovalentní vazby se zvyšuje její energie a pevnost, ale zmenšuje se délka.

Př. Porovnej, délku, vazebnou energii a pevnost vazby mezi atomy uhlíku v molekule ethanu, ethenu a ethynu.

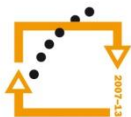
Řešení:

→
Roste pevnost a vazebná energie, ale klesá délka.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Polarita kovalentní vazby

- je vlastnost vazby, která závisí na rozložení el.hustoty mezi atomy spojenými vazbou
- značí se X
- polarita molekul určuje některé fyzikální vlastnosti, např. jsou-li molekuly polární → rozpouštějí se v polárním rozpouštědle
- polaritu určujeme pomocí rozdílu elektronegativit sloučených atomů:

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

1) Vazba nepolární:

rozdíl elektronegativit atomů je v rozmezí 0 – 0,4 např. H_2

2) Vazba polární:

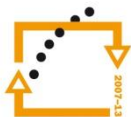
rozdíl elektronegativit atomů je větší než 0,4 až 1,7 např. HBr

3) Vazba iontová:

rozdíl elektronegativit má hodnotu větší než 1,7 např. NaCl

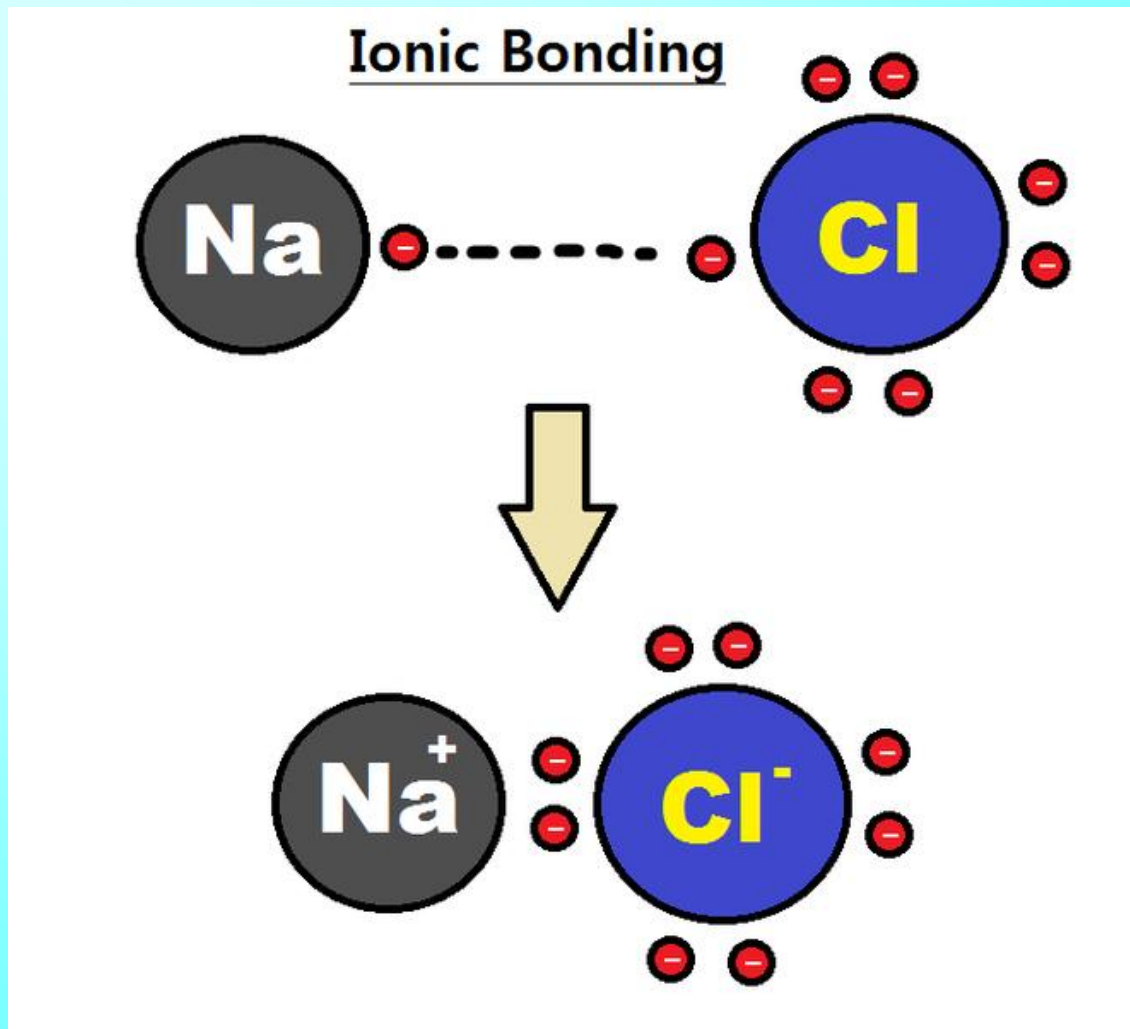
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Iontová vazba v molekule NaCl

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Autor: Rhannosh. Licence Creative Commons
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:IonicBondingRH11.png?uselang=cs>, licence CC

KOVOVÁ VAZBA

- existuje u kovů v pevném a kapalném skupenství
- je vazba vzniklá přitažlivou silou mezi kationty krystalové mřížky případně atomy kovů a jejich volně pohyblivými valenčními elektrony
- krystal kovu se skládá z kationtů umístěných v pravidelné prostorové mřížce a mezi nimi jsou rovnoměrně rozmístěny (delokalizovány) volně pohyblivé valenční elektrony ve formě tzv. elektronového plynu

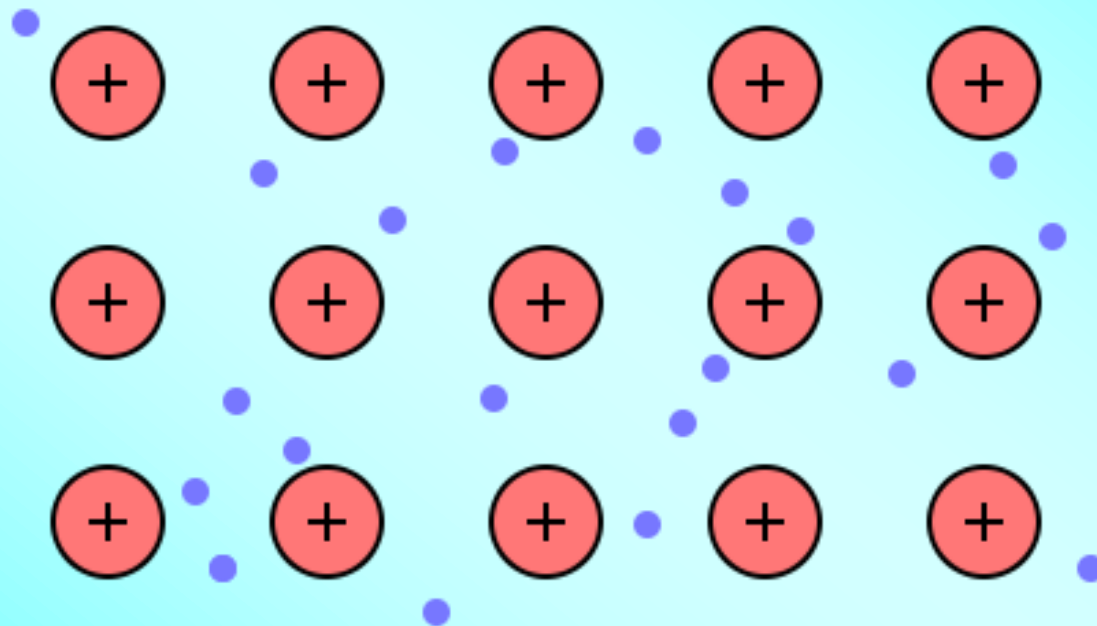
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Kovová vazba

Autor: Arte, licence Creative Commons
http://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Nuvola_di_elettroni.svg&page=1&uselang=cs, licence CC

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

SLABÉ VAZEBNÉ INTERAKCE

- jsou slabší než kovalentní vazby, ovlivňují strukturu a fyzikální vlastnosti některých sloučenin

Van der Waalsovy síly:

jejich podstatou je působení dočasných molekulových dipólů u nepolárních molekul (O_2 , N_2 , Cl_2 atd.), jejichž kladné a záporné konce se vzájemně přitahují.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Vodíkové vazby (můstky):

- vyskytují se mezi volným elektronovým párem elektronegativnějšího atomu a atomem vodíku
- zajišťují udržování struktury bílkovin, nukleových kyselin atd. a zvyšují teplotu varu alkoholů, karboxylových kyselin ...
- jsou časté u sloučenin vodíku s fluorem, kyslíkem a dusíkem

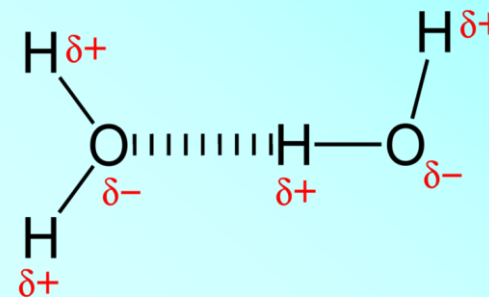
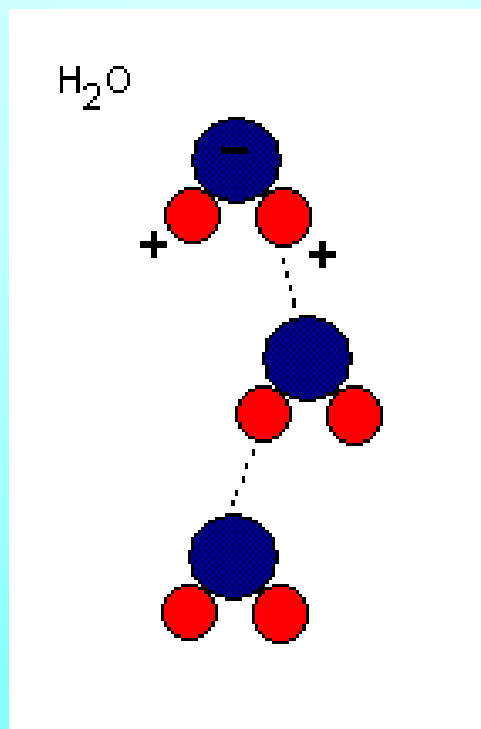
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Vodíkové můstky mezi molekulami vody

Autor: Licence Creative Commons
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydrogen_bonding-in-water-2D.png?uselang=cs,
licence CC

Autor: Hkontro, licence Creative Commons
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydrogen_bond_in_water.gif?uselang=cs,
licence CC

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

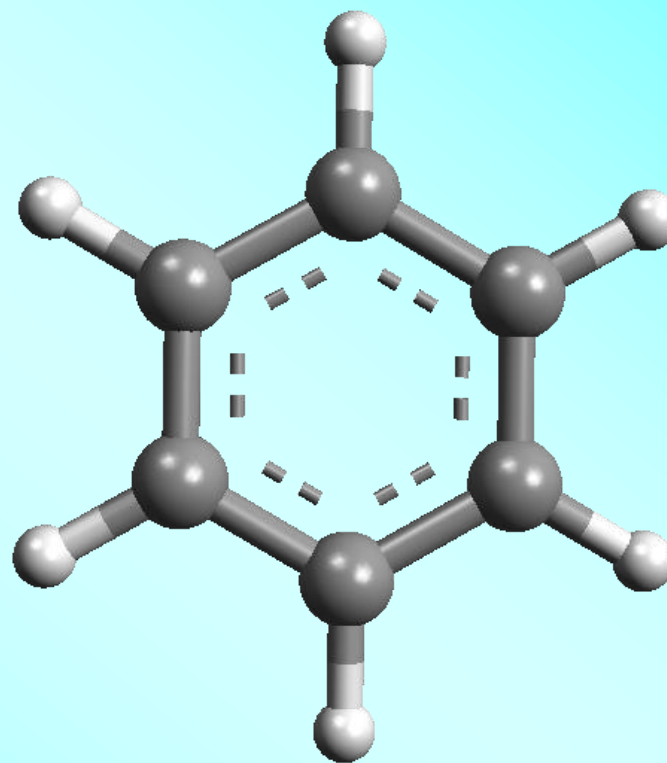

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Delokalizované vazby

- vazby umístěné mezi více atomy, zvyšují stabilitu molekuly, (při jejich vzniku dochází ke snížení energie)
- např. benzen – delokalizace π -elektronů

Autor: Addic, licence Creative Commons, CC-BY-SA
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Benzen.png?uselang=cs>, licence CC

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Použitá literatura a prameny:

- Honza,J. – Mareček,A.: Chemie pro čtyřletá gymnázia 1 díl. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. 240 s. ISBN 80-7182-055-5.
- Vacík,J. a kol.: Chemie I. Praha: SPN, 1995. 245 s. ISBN 80-85937-00-X.
- Autor: David 71rj, licence PD
http://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:NaCl_li.svg&page=1&uselang=cs, licence PD, (cit. 15.10.2012)
- Autor: Eyal Bairey. Licence Creative Commons
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NaCl_crystal_structure.png?uselang=cs, licence CC (cit. 15.10.2012)
- Autor: Bobarino, licence Creative Commons, CC-BY-SA
http://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:HCl_molecule_model-VdW_surface.svg&page=1&uselang=cs, licence CC (cit. 15.10.2012)
- Autor: Ben Mills, licence Creative Commons
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydrogen-chloride-elpot-transparent-3D-balls.png?uselang=cs>, licence CC (cit. 15.10.2012)

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Autor: Licence Creative Commons
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydrogen-bonding-in-water-2D.png?uselang=cs>, licence CC (cit. 15.10.2012)
- Autor:Hkontro, licence Creative Commons
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydrogen_bond_in_water.gif?uselang=cs, licence CC (cit. 15.10.2012)
- Autor: Addic, licence Creative Commons, CC-BY-SA
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Benzen.png?uselang=cs>, licence CC (cit. 15.10.2012)
- Autor: Rhannosh. Licence Creative Commons
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:IonicBondingRH11.png?uselang=cs>, licence CC (cit. 15.10.2012)
- Autor: Arte, licence Creative Commons
http://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Nuvola_di_elettroni.svg&page=1&uselang=cs, licence CC (cit. 15.10.2012)
- Ostatní necitované objekty (užité v tomto DUM) jsou dílem autora.
- Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.
- Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ